

درس و طرز سؤال آن از محصلات

بقلم مادام هس رئیس دارالعلمیات طهران ترجمه آقای حبیب‌الله خان مظفری

کلاس و طرز تدریس باید مهیج باشد یعنی بطوری معلمه درس بگوید و کلاس را اداره نماید که عموم محصلات در تمام مدت درس متوجه او باشند برای حصول این مقصود لازم است معلمه بنحوی موضوع درس را پیروراند که ذوق شاگردانرا تحریک نموده و آنها را مجذوب بیانات خود نماید تا اینکه حتی در موقع پس گرفتن درس از یدلی از شاگردان سایرین لاینقطع توجه نموده و آنی حواس خود را از موضوع درس منحرف ننمایند بعبارة اخری باید در مدت درس باندازه از طرف معلمه و متعلمات علاقه بموضوع درس ابراز گردد که در موقع استماع زنگ تنفس بلا استثناء از گذشتن سریع وقت تعجب نمایند.

برای نیل باین مقصود لازم است محصلات به بیانات معلمه توجه کامل نموده و کمترین پریشانی حواس بانها رخ ندهد که در نتیجه مشغول شیطنت و صحبت یا هیاهو بشوند که مستلزم انقطاع درس و اختطارات متوالی از طرف معلمه گردد پس باید بطوری کلاس اداره شود که رعایت کامل دیسیپلین بعمل آید.

چون رعایت دیسیپلین بدون نفوذ و اقتدار معلمه ممکن نیست لازم می‌بیند به خانمهای معلمات تذکر بدهد که اقتدار عبارت از فریاد کردن و تنبیه نمودن شاگردان نمیباشد چه ممکن است محصله از معلمه بیم داشته باشد ولی مراسم احترامات لازمه را نسبت به مادر روحانی خود بعمل نیاورد معذک اقتدار معلمه یکی از واجبات است و معلماتی که

باین مسئله واقعی نگذاشته یا بدون اینکه سعی نمایند کلاس خود را منظم نمایند بکلی مایوس گشته و قدمی برای اصلاح اخلاق و ایجاد علاقه بدرس در شاگردان خود بر نمیدارند بهیچ وجه شایسته این مقام نبوده و قطعاً از عهدهٔ وظیفهٔ معلمی بر نخواهند آمد. بعقیدهٔ نگارنده تحصیل نفوذ و اقتدار چندان مشکل نبوده و با رعایت مراتب سه گانه ذیل سهولت بدست میآید:

مواظبت کامل - متانت - علاقه بدرس

- ۱- مواظبت کامل: باید معلمه دائماً کلیه متعلمات را تحت نظر قرار داده و مواظب اعمال آنها باشد بطوریکه کمترین حرکت ناشایست از طرف آنان سر نزده و هر يك احساس کند که تنها در کلاس حاضر شده و تحت مواظبت معلمه قرار گرفته است.
- ۲- متانت: نباید متعلمات را بی جهت مورد عتاب قرار داده یا اینکه در این زمینه تند روی بعمل آید و یا نسبت بانها بیش از حد لازم سختگیری بشود. ولی باید بدون توجه به گریه زاری یا تهدید و بدون ابراز ضعف اخلاقی شاگرد مقصر را به تناسب تقصیری که مرتکب شده است ملامت کرده و بوسایل مقتضی از تجدید آن جلوگیری نمود.

- ۳- علاقه بدرس: این مسئله بمراتب از دو قسمت فوق مهمتر و اساسی تر میباشد و باید معلمه علاقهٔ کامل بدرس و پیشرفت شاگردان خود نشان بدهد و باید بداند که چنانچه به کار خود اظهار علاقه کرده و توجه شاگردانرا جلب بنماید هیچیک مرتکب رفتار خلاف رویه نگشته و امری بر خلاف نظم و ترتیب از آنها سر نخواهد زد.

در اینجا باید تذکر داده شود که تنها علاقه کافی نیست چه ممکن است طرز بیان معلمه کاملاً توجه شاگردان را جلب نماید ولی در اندک مدتی بیانات معلمه بطوری فراموش بشود که اثری از آن در مغز آنها باقی نماند پس معلمه موظف است که بعلاوه تدریس و تفهیم آن درس را از شاگردان سؤال نماید چه سؤال کردن درس نهایت اهمیت را دارد و از اینراه محصلات همانطور که برای فهمیدن موضوع درس جد و جهد میکنند بهمان اندازه سعی مینمایند مطالبی را که معلمه با فصاحت و بیان بلیغ بانها تعلیم کرده است فراموش نمایند. تکرارنده عده کثیری از معلماترا سراغ دارد که به سؤال کردن درس واقعی نگذاشته بلکه آنها عذابی شدید مینمایند و همینطور شاگردانی یافت میشوند که در موقعیکه معلمه درس را سؤال مینماید ابداً توجه نکرده و بکلی کسل میشوند و این قبیل معلمات با محصلات سؤال کردن درس را زائد دانسته و آنها اتلاف وقت میدانند علت این مسئله آنست که معلمه نمیداند بچه طریق درس را سؤال بکند چه اگر معلمه روی صندلی نشسته و یکی از شاگردان طوطی واری و تفهیمه درس را پس بدهد درس صورت مکالمه دو نفری را بخود گرفته و در اینموقع سایر محصلات توجه نکرده و مشغول خوابیدن یا تفریح میشوند در صورتیکه باید معلمه بطوری درس را سؤال نماید که عموم شاگردان متوجه شده و افکار آنها مشغول تجسس و تفکر باشد در بعضی از موارد عملی کردن این منظور بنظر دشوار میاید منجمله در درسهای حفظی که یکی از شاگردان باید قطعه را که حفظ کرده از خارج ادا کند یا راجع به فرمولهای علمی جواب بگوید در اینموقع نیز معلمه میتواند ذوق

شاگردان خود را تحريك نموده و حواس آنها را بطرف درس معطوف بدارد مثلاً در ضمن اینکه شاگرد مشغول پس دادن درس است معلمه میتواند غفلة توضیحی از او بخواهد در اینصورت حافظه از کار میافتد و شاگرد قطع کلام نموده مشغول تفکر و تعمق میشود و عموم محصلات مواظب میشوند که همشاگردی آنها چه جوابی به سؤال معلمه خواهد داد و چنانچه نتوانست جواب مناسب بدهد باید معلمه موضوع را از آشاگردی که مشغول صحبت کردن است و بدرس توجه نمیکنند سؤال بکنند یا اینکه از شاگردان با هوش کلاس جواب را بخواهد در اینصورت شاگرد پرباشان حواس از عدم توجه بدرس خجل میگردد و از طرف دیگر رقابت بین شاگردان با هوش تولید گشته و هر يك سعی میکنند زود تر و بهتر جواب بدهد و باین طریق عموم شاگردان تهییج شده و کلاس از حال خمودی بیرون میاید بنا بر این باید معلمه بطوری درس را سؤال کند که فکر شاگردان لاینقطع متوجه بوده و برای جواب دادن به سؤال معلمه رقابت کرده و از همدیگر سبقت جویند . برای رسیدن باین مقصود لازم است معلمه جدی بوده و موضوعی را که تدریس مینماید خوب بداند و بعلاوه باخلاق شاگردان خود کاملاً آشنا باشد و حواس خود را بانجام وظیفه خود بطور اصح و اکمل معطوف دارد .

پس از اثبات لزوم سؤال کردن درس از شاگرد لازم است قدری راجع بطرز تدریس بحث شود . آیا معلمه باید موضوع درس را دیکته بکنند یا اینکه فقط اکتفا به نطق کردن بنماید ؟ طرز اول چندان مفید نبوده و باید بکلی کنار گذاشته شود اما راجع بطرز ثانی باید

تصدیق نمود که در صورتی محصلات از این قسم تدریس استفاده مینمایند که حافظه آنها ورزیده شده و معلومات و مخصوصاً سن آنها اجازه بدهد که مفاد نطق معلمه را درک بنمایند باید مستمعین در موقع نطق معلمه بدون حرکت و پیریشانی حواس دقت کامل برای ادراک مفاد نطق بنمایند و الا سلسله استدلالان را از دست داده و از درک اصل موضوع محروم میشوند و باید تصدیق نمود که تدریس فقط بوسیله نطق برای شاگردان خرد سال بلا نتیجه و بی اثر خواهد بود بنا بر این معلمه مکلف است که کتاب را کمک نطق خود قرار دهد اما میزان استفاده از کتاب در کلاس نه فقط نسبت به سن محصلات بلکه نسبت بموضوع درس نیز تغییر میکنند چه مثلاً در درس ادبیات اساس درس در روی کتاب قرار گرفته است منتهی باید معلمه قسمتی را که میخواهد تدریس نماید قبلاً با کمال دقت حاضر کرده و کلیه اشکالات را مرتفع نموده باشد بنحوی که در موقع درس بتواند مطابراً بطوری تشریح بکند که عموم محصلات بتوانند درس را فهمیده و استفاده کامل بنمایند اما در بعضی از دروس کتاب چندان اهمیتی نداشته و فقط وسیله است برای اینکه محصله بتواند با مراجعه بان بیانات و توضیحات معلمه خود را بخاطر آورده و خلاصه آنرا بحافظه بسپارد و در اینصورت باید محصله فقط در منزل بکتاب که در حقیقت قایم مقام معلمه میباشد مراجعه کرده و استفاده را که در کلاس از معلمه مینماید در منزل از کتاب بنماید. غالباً نیز لازم است معلمه چند سطر که حاوی رؤس مطالب باشد بشاگردان دیکته بگوید تا شاگرد بتواند با مراجعه بان توضیحاتی را که معلمه در کلاس داده است بخاطر آورده و قسمتهای عمده را حفظ بکند

در وقت درس و مخصوصاً در موقع سؤال کردن آن باید کتابهای شاگردان بسته باشد و معلمه با کمک کتاب خود مشغول توضیح و بیان شده و توجه کامل شاگردان را بواسطه سؤالات متوالی دائماً بخود جلب نماید. باید معلمه اطمینان حاصل نماید که شاگردان مطالب را درک میکنند و نیز لازم است در ضمن درس معلمه بوسیله حکایات شیرین و متناسب بدرس خود روح داده و بگذارد شاگردان خسته شوند و طریقی را که حکیم دانشمند عالی مقام سقراط « تولید فکر » نامیده است بکار ببرد طریق مذکور عبارت است از اینکه معلمه با مهارت کامل سؤالاتی از شاگردان بکند که مربوط بهم بوده و برای تفهیم موضوع مفید باشد باید بطوری تدریس شود که شاگرد تصور نکند تنها حل مشکلات را نموده و مطالبی را که معلمه سعی کرده است باو بفهماند خود با کمک تفکر و تعقل کشف کرده است بعلاوه باید معلومات سعی وافی بکنند که با طرز بکننواخت سخن نگفته و فریاد نزنند یا خیلی آهسته صحبت نکنند و مواظب باشند که بواسطه بعضی حرکات یا تکرار دائمی برخی از کلمات شاگردان خود را بخندند در نیاورند و لازم است بهمان اندازه که مواظب شاگردان خود هستند همانقدر بلکه بیشتر مراقب خود باشند و رفتار و گفتارشان خوش آیند باشد تا بتوانند علاقه بدرس را در شاگردان تولید نمایند چه بدون جلب علاقه تدریس بمعنای حقیقی کلمه امکان پذیر نمیشود.

